

Posudek na bakalářskou práci

Název: Postliminalita poutníků po absolvování svatojakubské pouti

Autor: Renata Jírová

Fakulta humanitních studií Univerzita Karlova, Praha 2017, 62 s.

Vedoucí: PhDr. Marek Halbich, Ph.D.

Bakalářská práce Renaty Jírové se věnuje problematice poutnictví. Konkrétně se zaměřuje na poutníky, kteří vykonali Svatojakubskou pouť do Santiaga de Compostela. Přístup autorky je antropologický, tzn. že na základě zúčastněného pozorování, ale zejména narativních a neformálních rozhovorů interpretuje situaci poutníků, kteří po skončení cesty se „nevrátili“ do struktur společnosti, z níž na pouť odešli. Autorka tento problém spojuje s pojmem motivace, který pro mne možná až moc odvádí její pozornost k vnitřnímu prožívání situace (post)poutníky. Nicméně její přístup konvenuje s dalšími studii na dané téma. Autorku zajímají (možná) narativní schémata, která (post)poutníci produkují a tím sebe situují v sociální realitě. Tato schémata pak autorka propojuje s pozorovanou sociální realitou. Možná jí zajímá něco jiného, v tomto směru je text trochu chaotický, odkazuje na hypotézy atp. a především neformuluje výzkumnou otázku. Možná tedy, že mnohé výtky budou vyplývat z této nejednoznačnosti a erupivnosti textu.

Text bakalářské práce je v řadě ohledů koncipován jako literární. To znamená, že autorka nepreferuje žánr kvalifikační práce do té míry, aby od sebe důsledně oddělovala teorii, metodologii, vlastní popis a interpretace. Zřetelné je to zejména v části 2, 3 a 4. Zde kladu otázku, proč vůbec autorka nazvala část 2. Teoretická východiska. Cílem této kapitoly není představit teoretický rámec, ale již sama o sobě je popisem a interpretací dat. V řadě ohledů lze (bez ohledu na nadpis části 2) ovšem literární přístup ocenit. Má velký potenciál vtáhnout čtenáře do osudů (post)poutníků a provázet ho antropologickou interpretací. V tomto směru autorka představuje řadu konceptů, odkazuje na různé v narativu přítomné roviny života (post)poutníků v Santiagu de Compostela, představuje různé aktéry, kteří se na ustanovování jejich situace podílejí – asi jsou zmiňováni. Zajímavé by jistě bylo diskutovat i ty aktéry, kteří součástí narativů asi nejsou (např. pronajímatele bytů, lokální správu, deely, obchodníky, les, silnici, distribuce vědění atd), nebo prohloubit zmíněné (např. turisté, sociální pracovnice, dávky). Třeba by se ukázalo, že v určité rovině jsou (post)poutníci součástí struktury postmoderní společnosti.

Nicméně daný přístup klade velký nárok na autora, aby dobře vyargumentoval (resp. permanentně udržoval při vědomí čtenáře) rámec, v němž se pohybuje. A právě zde vidím pole pro diskusi. První podnět se týká „narativních schémat“ (s. 10). Autorka jednak tak trochu nechává na čtenáři, aby si definoval, co daný pojem představuje. Jednak mu ve výkladu nepomáhá v odlišení narativního schématu a kontextu pro jeho ustanovení. Text je pak tokem výpovědí informátorů a zážitků autorky, které spojuje nějaké téma. Cíli nepomáhá ani závěr, který od narativních schémat utíká k informátorům jako určitým prototypům jednání (post)poutníků v liminalitě. Navíc opomíjí tak některé výše v textu identifikované (vzájemně se nevylučující) kategorie na nichž je (post)poutnická liminalita ustanovována: homeless, nové alternativní zázemí, vřazení do struktur x následná pouť, revoluční spása, mysl.

Druhý podnět se týká aplikace konceptu přechodových rituálů. Autorka představuje tři fáze rituálu, ale ne zcela transparentně je propojuje s poutí. To je překvapivé, že! Překvapivé právě proto, že autorka pojmy cíleně používá (nejen jako nadpisy), aby popsala situaci (post)poutníků. Čtenář (já) si ale klade otázku, o jaké momenty opírá svoji argumentaci, že právě tato situace je situací liminální x postliminální. Není autorčino uvažování více mechanické než analytické? Nevede ji např. ve vztahu ke *communitas* do pojmového rozporu? Na co konkrétně narážím? Text mne nepřesvědčuje, že autorkou sledovaní (post)poutníci by byli v postliminální fázi jen proto, že mají daný úsek cesty do Santiaga de Compostela za sebou. Podle mého názoru mnozí z nich pokračují v liminalitě a zajímavé je, jakými způsoby onu liminalitu ustanovují. Autorka si je vědoma těchto procesů, i je popisuje (byť etnografie mohla být plastičtější– viz výše odkaz na další aktéry), přesto skrze pojmy setrvává v temporalitě fází (před poutí, poutí, po pouti). V rámci obhajoby by mne proto zajímala autorčina interpretace liminality a postliminality ve vztahu k sledovanému problému. Možná právě toto temporální x strukturální uvažování se může posléze vyjevit jako velmi interpretačně produktivní.

Komentář zaslouží i některé dílčí interpretace, resp. by se mohly stát oporou pro další diskusi v rámci obhajoby. Autorka uvažuje o církvi v kontextu současné společnosti. Péči církve o poutníky interpretuje jako hledání nové formy legitimacy církve. Na čem argument novosti staví? Zajímavá jsou také autoetnografické pasáže (s. 36-37, 38) o ekonomické převaze. Jistě by stálo za to téma dále promýšlet, propojit s literaturou a uvažovat o modalitách ekonomického chování.

Předkládaná bakalářská práce je velice ambiciózní: výzkumem, nastudovanou literaturou i způsobem psaní. Nicméně právě jistá nepromyšlenost, nebo nedůslednost, v toku myšlenek dojem z práce kazí. Autorku při psaní mnohdy přemohly automatismy z běžného vyprávění, sklouzávala do prvoplánového popisu, aniž by si připomínala vytýčený cíl cesty. Mechanicky pak podle mého soudu pracovala i s některými koncepty. Práci zároveň nelze upřít, že se může stát podnětem pro další výzkumy a interpretace.

Práce splňuje nároky bakalářské práce. Doporučuji ji k obhajobě. Navrhuji hodnocení velmi dobře, v kontextu obhajoby se nebráním i změně hodnocení.

V Praze 31. 5. 2017

Dana Bittnerová